

Q. D. B. V.

DISPUTATIO INAUGURALIS MEDICA

^{D E}
DOLORIBUS
POST PARTUM,

Quam

JUSSU ET AUTHORITATE
 Illustris & Gratiostissimæ Facultatis Me-
 dicæ in Academia Jenensi,

P R A E S I D E

AUGUSTINO HENRICO
FASCHIO,

Med. Doct. Anatom. Chirurg. & Botan.

Prof. Publ. Archiatro Ducali Saxonico,
 p.t. Decano,

Patrono, Praeceptore ac Promotore maximè venerando,

P R O L I C E N T I A

Summos in Medicâ Arte Honores, Insignia & Privilegia Do-
 cторalia more consveto legitimè & ritè impetrandi

Publico Eruditorum Examini placideq; disquisitioni submittit

CHRISTIANUS FRIDERICUS GERBERUS,
ZITTA-LUSATUS,

In Auditorio Majori

horis ante- & pomeridianis

ad d. 3. Decembris. A. S. R. cIɔ Iɔc LXXXIII.

JENÆ, LITERIS KREBSIANIS.

Obstetr.

125, 22

c- Obstetr. 194-

*Magnifico, Nobilissimo, Amplissimo,
Inclytæ Reipublicæ Zittaviensis*
**SENATU I,
DNN. CONSULIBUS,
SYNDICO,
PRÆTORIBUS,
SCABINIS
&
SENATORIBUS,**

Mæcenatibus, Patronis, Promotoribus ac

Fautoribus suis ætatem venerandis,

**Disputationem hanc Inauguralem
Medicam ,**

sua studia benevolentia ac favori ulteriori commendans,

submissa observantia sacram vult

Autor.

I. N. 3.

P R A E F A M E N.

Magnum humanæ generationis opus esse satis constat iis, quibus frequentior legis divinæ curæ est revolutio. Videmus etenim summum totius hujus universitatis opificem & effectorem, postquam totam orbis machinam & quæ illius ambitus continet, singulari suâ ac infinitâ prudentiâ & omnipotentiâ ex nihilo creaverat, Adamo in consortium adjunxisse Evam, addito mandato, ut crescant, multiplicentur, & terram, quæ jam dum adhuc inulta & inanis erat, replerent. Quis inde operis hujus Autorem non prædicet & laudet? quis summam generationis humanæ dignitatem non agnoscat?

Ex Medicæ artis restauratoribus hanc in rem varia accommodanda occurrerent, quibus tamen cùm studiò super sedere placeat, solummodò Galenum, qui tanquam alter Medicinæ parens laudandus est, adducemus, cùm de generatione humanâ agens, lib. de semine cap. V. eleganter eandem prædicet μέγιστον πάντων τεν τῆς Φύσεως ἐργαν. i. e. opus omnium naturalium maximum. Tacemus alios, qui præclaritatem generationis humanæ describentes, eandem cum Platone πεῖγμα θεῖον, rem divinam, laudant. Plutarchus libro de amore prolixi scribit ex Erasistrato: *Elucet in omnibus rebus naturalibus accurata artificio sagittaria, seu potius creato-*

ris diligentia, & nullà oratione satis explicari potest, quâ industriâ perfecerit ea, quæ ad humani generis propagationem attingent. Cùm vero hâc vice non de præclaritate & excellentiâ humanæ γενεσεως, neque de partu ipso agere, sed in dissertatione hâc nostrâ Inaugurali dolores saltim post partum oborientes sistere animus sit; ideo ad eorundem explicationem missis aliis ambagibus nos vertimus. Adsistat Numen Divinum suâ gratiâ ac benedictione nostris laboribus, eosque ad sui gloriam feliciter secundet.

§. I.

Blanda omnium rerum mater natura, non solummodo corum, quæ ad individui esse, seu quæ ad nutritionem & augmentationem corporum pertinent, curam habet, sed quoque de speciei propagatione maximè est sollicita. Hunc in finem utriusque sexui apta ad generationem faciendam concessit organa, de quibus vid. *B.Rolfincius O. & M. de partibus generationi dicatur, Dienerbr. & Bartholin. Anat. Plazzonus de part. generat. dicatis, & alii.*

§. II.

Generationem fieri novimus à maris & fœminæ commixtione; hæc si fœcunda, gravidatio subsequitur. Quamprimum enim seminis portio ad uteri devolvitur cavernam, fermentum seu contagium seminis virilis, anteà siliquâ quasi obvolutum, jam sūi redditur juris, que explicare audet; quo facto uterus cum vasis suis alteratur, & natura de iis, quæ maximè sunt necessaria, diligenter prospicit. Hinc sanguis statim non solum qui circa uterum in vasis præsens est, sed & tota MSEA peculiare sentit & vividum velut fermentum, prout *Willis. de Fermentatione p. 19.* eleganter scribit. Præparantur porrò & ampliantur viæ pro ovuli imprægnati in uteri cavitatem demissione, ubi posteà calore tām partium, & uteri ipsius, quām affluentis sanguinis blandè fovetur, ut indies ma-

jus

§.

jus sumat incrementum. Uterus enim, domus illa, juxta *Helmont. tr. Magnum* oportet §. 50. vacua à peregrino jam obsessa ulterius ampliari incipit, usque dum in utero materno satis nutritō & ad justam perfectionem deducto fœtu, idem sibi exitum parare intendat, & tūm ob loci angustiam, tūm ob alimenti defectum, tūm ob calidi innati abundantiam, quod vult *Rod. à Castro de natura Mulierum lib. 4. cap. 1.* pomi ad instar maturi ab arbore decidat.

§. III.

In tali exclusionis actu vel sexcenta se sistunt phænomena, variæque accenduntur dolorum faces. Dūm vel lumbos vexat dolor, venter tormina experitur, ossium pelvis, si non solvit, ut se observasse scribit *Hild. cent. 6. obs. 39. p. 546. Idem Oper. p. 992. Helmont. Tract. Jus duum viritus p. 294. §. 46.* moveatur tandem ipsius compages, imò tota machina humana labem pati videtur, ut interdum puerperæ statum graviorem expertæ, exanimes velut jaceant & semimortuæ, id quod, dolor! quotidiana testatur experientia. Ne dicamus, plures morte ipsâ succumbere. Distinguuntur autem dolores circa partum, vel in dolores ante partum, qui nihil aliud sunt, quam signa egressuri fœtus; vel in dolores partum ipsum comitantes, seu in ipso actu evenientes, qui adscribendi tūm utero, tūm fœtui, siquidem fœtus exitum sollicitat, uterus verò calcitrantem fœtum eliminare mititur, Germanis dicuntur rechte Wehen; ad differentiam vagorum wilde Wehen/ quorum effectus nullus, sed majus puerperæ minantur periculum, dum vires partim uteri, facultatis nempe expultricis, partim puerperæ enervare solent; vel in dolores post partum, de quibus jam noster erit sermo.

§. IV.

Varias hi fortiuntur denominaciones; quibusdam enim dicuntur generali nomine *dolores uterini, tormina*; quibusdam *dolores post partum*. *Harveus* eosdem *posteros enixus* vocat. Aliis placet *continuatos partus dolores* appellitare. Germani exprimunt die *Machwehen*. Ut verò proprius ad rem accedamus,

mittentes appellationes varias, definimus dolores post partum, quod sint tristis sensatio cum conatu ex utero egerendi difficulti, à sanguine in et circa uterum stagnante, grumescente, & acrimoniam variò modò contrabente, & facultatem expultricem stimulante, dependens. Ponimus tanquam genus, tristem sensationem, que est partium membranarum tensio & vellicatio à variâ dependens causarum syndrome, quarum satis longus in subsequentibus tradetur catalogus.

Cùm verò tristis sensatio omni competit dolori, addimus loco differentiæ specificæ difficilem ex utero egerendi conatum. Difficilis dicitur conatus, quatenus materia nimis rebellis fixior hæret circa uterum, natura verò eandem ejicere & molestantem relegate quærerit, undè pugna invicem excitatur, naturaque victrici satis manu, hostem exturbat & propellit; Utut autem ejusmodi conatus difficilis aliis quoque competere ute-
rinis affectibus, & præprimis partui difficiili videtur similis, attamen sciendum, partum difficilem non ab alia provenire causa, quam positu fœtūs inordinato & vitioso, quales positus memorat & æneis tabulis illustrat *Welschius* in *Hebammen-Buch* & *Franc. Mauriceau* der Schwangern und Kreissenden allerbeste Hülse/ qui non aliter nisi reductione ad statum magis naturalem corrigi potest; si verò fiat à causâ aliâ, rectè tamen se habente fœtu, non propriè partus difficilis, sed dusonia naturalis partim à labefactatâ uteri facultate expultrice, partim à pelvis obstaculo oriunda, meritò dicenda. Dolores verò hi jam descripti non à fœtu, sed iisdem, quæ fœtum subsequuntur, speciatim lochiis moram necentibus, dependent & incrementum sumunt.

§. V.

Subiectum principale ipsum accusamus uterum. Quicùm substantiâ gaudeat merè membranosa & nervosa, haud difficile est, ut à quocunque lœdatur. Videmus enim etiam sveolentibus lœdi, uti de rosis refert Langius Miscell.curios. p.44. quidni potius ab injuriâ tūm externâ, tūm internâ affici poterit? Laborat enim hic uterus essentialiter, de cuius tamen substan-

stantia, situ & figurâ cùm plurima extent Anatomicorum scripta, hîc dicere supersedebimus, lectoremque benevolum ad eadem remittimus.

Pertinet hûc meritô quæstio : *An* conatus in partu utero sint proprii; *an* verò fœtui adscribendi; *an* tandem fœtui & utero simul? *Roder. à Castro. de nat. mul. lib. 4. cap. 1. p. 170.* ait: Partûs aëtio est partim uteri, partim verò ipsius fœtûs; uteri quidem, quoniam ille offensus gravitate adauerti fœtûs & excrementorum redundantia propriâ vi expultrice fœtum in lucem ejicit; Fœtûs verò, tûm quòd auctior satis alimenti à matre non accipit, tûm quòd plus calidi nativi jam habens, magis refrigerari postulat. *Helmont. Tr. de conceptis. §. 17. p. 573.* contrarius esse videtur, dum scribit: Defunctâ parturiente uterum post multas quandoque horas fœtum expellere, sicque soli utero, potestatem fœtum egerendi adscribit, quod tamen minus videtur probabile. Cur enim fœtus mortuus tam difficili conamine excluditur, ut sœpè armatâ manu exscindi debeat, si uteri solius operâ fœtus excutitur? Deinde si mortuâ puerperâ fœtus exit, non tam fit uteri, quâm potius fœtûs viventis & matris obitum sentientis conatu, cuius tamen exempla rariora prostant, & ut plurimum Anatomici seu Medici, rebus sic stantibus, requiratur manus, & partûs cæsarei administratio. Patet igitur uterum & fœtum esse tanquam causas socias, quæ pro unâ stare solent, sicque altera absque altera scopum non attingere potest.

Subjectum verò *adequatum* seu secundarium non abs re statuimus partes utero vicinas ipsicß adjacentes, ligamenta lata & rotunda; imò & alias abdominis partes, quæ in consensum facile, affecto essentialiter utero, trahuntur. Videmus enim puerperas nauseâ, vomitu, flatibus, alvi depositione aliisque vexari symptomatibus, nulla alia ex causâ, quâm nervorum paris sexti propagine.

§. VI.

Inter causas primum locum sibi vendicat *Causa immedia-*
-*ta*, estque stimulus ille facultatis expultricis, à lochiis vitiatis de-
pen-

pendens, unde conatus egerendi in utero redditur difficilis. Cùm verò hæc vario modo respectu causarum mediatarum tum proximiorum, tum remotiorum produci possit, ideo ad eorundem pergitus explicationem.

§. VII.

Causæ mediæ & proximiores licet sexcentæ à diverso puerperæ statu, inque partus actu justâ vel injustâ obstetricis administratione accidere possint, attamen nonnullas saltim, de quibus maximè constat, sæpiusque occurunt, pertractabimus. Inter quas quasi hostile agmen dicit *sanguinis seu Lochiorum retentio, stagnatio, grumescientia & acrimonia contracta*. Sanguis enim, uti in statu naturali, ubi blanda particularum tūm Ærearum, tūm serofarum est harmonia, motuque gaudet ordinario, ad totius corporis humani non tantum conservationem, sed & nutritionem facit; siquidem sero & sanguine nutrimur: Ita quoque de naturali dejectus statu, lethales sæpè inducit tragœdias, varias noxiasque expertus metamorphoses. Patet hinc sanguinem, qui toto ingravidationis & gestationis tempore in utero materno fuit collectus, lochiorumque venit nomine, excluso fœtu, excernendum, cùm amplius ejusdem nullus existat usus. Hic si subsistat, lochiaq; dicta non ritè fluant, sed p. n. retineantur, eorundemque stagnatio oboriatur, unica dolorum post partum causa esse possunt, ut tradit *Sylv. Pmx. Med. lib. 3. cap. 9. §. 25. 26. 27. Forestus lib. 28. obs. 81. scribit*: Antequam Puerperæ rectè purgentur, id est, lochia decenter et inculpatè fluant, dolores post partum sæpè iis oboriuntur. Facit huc quoque *vasorum angustia*, quam hujus retentionis & stagnationis matrem esse afferunt, *Jonston. Syntagm. Univ. Med. lib. 5. Tit. XII. cap. III. Art. III. & Sennert. pñx. lib. IV. part. II. sect. VII. cap V. Riverius prax. med. lib. 15. cap. 21.* Unde sanguis huc, qui merè excrementitius dicendus, quasi incareratus, *sæciv* concipit, grumescit, ejusdemque tota immutatur crasis, quare putreficit non raro & acrimoniam concipit, qua conceptâ uterum, quô includitur, vellicat, & irritationem cum tristi sensatione excitat, difficilemque egerendi con-

na-

natum procreat. Cujus rei testes laudare possumus *Lud. Mercat.*
lib. 4. d. morb. mul. cap. 8. Sylv. l. c. §. 20. 21. Rod. à Castro de morb. mul.
Sennert. prax. lib. 4. part. II. sect. VII. cap V. Timaeum à Guldenelee
lib. 4. cas. medicinal. cas. 38. Fit quoque sèpè talismodi *sanguinis grumescentia ab humoribus admixtis acidis, acribus & impuris,*
vid. Sennert. l. c. qui jam tùm ipsi insunt sanguini à chylo vi-
tio]o ac Sbus acidis inquinato, vel sive præsente emer-
*gentes, se]eque explicantes. Testatur prælaudatus *Sylvius**
prax. med. lib. 3. cap 3. acidum sanguini communicatum, eun-
dem coagulare & corrumpere, quod & per mechanicam pa-
tet, acida coagulare & concretioni ansam præbere, vid.
Bernb. Swalve de Acido & alcali. Excell. Wedel. de medicamentorum
facultatibus p. 14.

Ipse etiam *Galenus lib. 2. aph. comm. 17. de sanguinis acore*
ait, quod in vinis acescentibus accidit; tale quoddam & san-
guinis alteratione contingere, demonstratus sanguinem
alterari posse ab acido contracto. Tandem per acida sanguini
juncta, eundem non tantùm coagulari & in grumos co-
gi, sed & coagulatione hac cum circulo sanguinis præpedito
flammulam vitalem extingui posse, patet experimentis An-
atomicis factis in canibus, ubi apertâ venâ & acido infuso non
diu post, canis extinctus fuit.

Altero loco concurrit ipsius uteri lœsio, si nempe ad par-
tum festinandum gravidæ urgentur, quod tamen disuadet
*omnium plenissimo consensu *Sylvius l. c. p. 558. §. 14.* Item ve-*
hementior secundinarum avulsio, undè solutio continui manife-
*sta in utero lœso oritur, quam inter alia refert *Hertodt Croclo-**
gia p. 229. ruptisque sic vasis uteri, tam lochia, quam sanguis
sincerus per laceras excoriatasq[ue] uteri partes fluunt, easdemq[ue]
rodunt & mordicant, undè dolores uteri & egerendi conatus
difficiliores se sistunt.

*Tertiò h[ic] peccant *Flatus*, tùm in utero, tùm intestinis con-*
*tentis, quorum mentionem facit *Mercatus l. c. Rod à Castro lib. 4.**
*de morb. mul. cap. 9. *Sylvius* & alii; quos tamen cùm ex errore*
dixit & ciborum flatulentorum usu proveniant, sub causa-
B rum

rum mediatarum remotiorum ordine lustrabimus. *Quarto*
 huic quoque referenda *uteri lœsa conformatio*: si enim, quod sa-
 pè fit, uterus ex laborioso partu in aliquam ventris partem ir-
 ruat, ut legi meretur apud *Mercatum lib. 4. cap. 8.* quod & *Hippo-*
crites affirmat *Lib. II. de morb. mul. & s. Aph. 47.* uterum
 puerær aliquando ad coxendicem aut lateris inanitatem in-
 clinare. *Tandem* memorandus est *vitiosus fœtus positus*; quod si
 enim fiat, ut embryo ossi sacro validius ac firmius insidieat, ibi-
 dem utero macula contrahitur, secundinæ fūnt vitiæ, quæ
 videntur tenacius adhærentes & ex parte putridæ & lividæ,
 certè tunc fortiores sequi post partum dolores, eō in loco mo-
 lestos satis, multiplici experientiâ edocetus affirmat *Excell. D. Prae-*
sos, Patronus & Preceptor meus ad urnam colendus.

§. VIII.

Visis iis, quæ p. n. accidere possunt, offerunt se nobis causæ,
 quas *naturales* dicunt, & quidem *Temperamentum*; quod pitui-
 tosum accusare non dubitamus. Cùm enim corpus aliquo-
 modo ad serositates abundantes & vitiosas, imò ipsam ca-
 cochymiam inclinet, non difficile est, ut inde varii excremen-
 titii & pravi exsurgant succi, quibus MSe a deturpatur, &
 quasi lentorem concipit; quo acquisito, in puerperis lochiorum
 remora & varia dolorum genera exsurgere possunt.. Non injustè item temperamentum *Melancholicum* huc trahi
 posset, siquidem & suum οὐτελόν μέρος addere valet. Cùm
 enim frigidum & siccum existat, particulæq; serofæ blandæ
 deficiant, & ad acorem fixitatemq; tendentes reperiantur, san-
 guis hilce abundans partibus inquinatur; unde fit, quò minus
 lochiorum flumen crassioribus & stribusq; scatens atomis,
 fluxu consueto excerni, sed subsistere & variorum crucia-
 tuum autor evadere debeat.

§. IX.

Succedit *Ætas*, quæ tūm juvenilis, tūm ad senium vergens
 suo modo concurrit; *Juvenilis* equidem anfam doloribus &
 tormentibus hilce præbere valet, tūm ob vias arctiores & ta-
 lismo-

lismodi excretionibus nondum vel minus adsuetas, tūm quoque ob teneritudinem & habitum corporis delicatiorem, sensumq; magis exquisitum, ut sentit *Sylvius pna. med. l. c. §. 12.* Controvertunt Autores, an primiparis dolores post partum contingant? quod quidam negantes, adducunt, à primo partu uterum minus adhuc esse defatigatum, uteri os adhuc esse arctius, quò minus aér externus admitti possit, sicq; primiparas ab hisce absolvere audent terminibus. Rectissimè vero hanc refutat sententiam laudatus *Rod. à Castro l. c.* innuens: aequè graviter primiparas, ac eas, quæ sibi peperere hisce terminibus divexari, testantibus multis exemplis; imò & fœminas ac virgines citra puerperium ante mensium eruptionem, analogis vel similibus cruciari terminibus, cum idem adsit subiectum, eademque appareant causæ, quæ hoc loco sunt viarum angustiæ & sanguinis grumescentia. Cui & nostrum adjicimus calculum *Sylvi* non minus, quam *Roderici Castrensis* amplexantes sententiam.

Deinde adultioribus & ad senium accendentibus à contrario potius evenire putamus, quod tūm uteri archeus labefactatus nimis, tūm sanguis reddatur impurior, corpusque totum magis siccescat, quare ad statum p. n. ulti velut disponuntur.

§. X.

De anni tempore res clara est: hyemali nempe puereras ad dolores modo dictos procliviores esse, cum facilior aura frigidæ admissio improvisa fieri possit; imò hyems gravidis si non exitialis, sàpè tamen inimica sit, ut scribit *Hippocr.* 3. *Aphor.* 12. Par ratio prostat de *Regione*, quæ vel frigidior, sanguinem magis disponit ad coagulationem seu grumescentiam; si vero calidior sanguis facile effervescit & acrimoniam concipit, quâ mediante uteri irritatio procedere potest.

§. XI.

Ex ordine causarum Nonnaturalium, quæ medium inter naturales & p. n. tenent, aér imprimis considerandus. Pri-

B 2

ma-

marium cùm aér sit vitæ succendiculum & juxta Sendivogium occultus vitæ cibus, fine quo vix momentum vivere possumus, improportionatè tamen, intempestivè & loco, cui ineptus, admissus, maximas inferre solet noxas, sicque dolores post partum miseras torquentes puerperas non raro auræ infelicitis existunt fœtus, quod omnes ferè denunciant Praetici. Est enim tūm nervoso generi frigidior aér infensissimus s. aphor. 17. 18. 20. tūm imprimis utero incongruus; hinc ad eundem hiantem adhuc à partu excluso delatus, refrigerando sinistros edit effectus. Vocamus in testimonium *Sylvium*, qui loco suprà sœpiùs citato, non solum aëris extra admissi frigore, sed & linteorum justò frigidiorum improvidâ applicatione dolorum horum causam subministrari notat. Cui consentit *Platerus Prax. Med. de Dolor. ventr. t. 2. p. 531.* afferens: Dolores post partum oriuntur ab externo præcipue aere, si statim, postquam fœtus prodiit, aér admittatur; dum enim uteri internum orificium adhuc amplum & apertum est, siqüe hæc loca non benè muniuntur, uterusque sensim stringatur, in uterum irrumpens, eumque implens, dilatum alioquin ex partu, non solum distendendo, sed & refrigerando afficit. Hæc *Platerus*. Tale quoque apud *Sennert. Prax. lib. 4. p. 464.* legimus, dum primam dolorum uterinorum causam aërem externum constituit. Ex dictis itaque clarum est, aërem non solum membranosam nervosamque irritare substantiam, sed quoque poros claudere, sanguinem intus cohibere & humores incrassare, notum. Unde tūm per se, tum sanguinem ad grumescentiam disponendo nocere solet.

§. XII.

Cibus & Potus an noxam præbeant, examinatâ diætâ, gestationis tempore adhibitâ innotescet. Cùm enim gravidis ex metu vel abortûs, vel nævorum in fœtum derivationis, sœpe aliquid concedendum, hinc tūm picantes absurdâ & inconvenientia ingerant, tūm frigidos, θυσπέμες & mali succi cibos devorent, sicque ventriculo infirmiori existente, nec ritè concoquente, vitium quoque in tertiatâ coctione minimè corrigendum,

dum experiri necesse habent. Hanc in rem eleganter *Sylvius*
Prax. Med. lib. 3. cap. 9. §. 5. scribit: Si nempè mulieres gravidæ
indulgeant nimium alimentis crassioris & glutinosioris sub-
stantiæ, propter quam sanguis productus similis evadat, ar-
ctius secundinas utero necti, & consequenter, ut nos conclu-
dimus, lochia glutinosa & crassiora reddi, ut posteà in excre-
tione non leve faciant negotium. Cumulatis enim in chylo
particulis viscidioribus, lentis, sanguis quoque evadit similis,
quò posteà tūm circulatio, tūm ipsa retardatur & depravatur
nutritio, omniumque partium lzduntur actiones. Porrò si
duros, flatulentos in primis amet puerpera cibos, ex legumi-
nibus, oleraceis, fructibus horæis, quæ omnia gravidarum ex-
cedunt diætam, vitioso & flatulento indè emergente chylo,
tanquam sanguinis primo rudimento, reliqua MSea flatulen-
tiis hisce inquinatur, quæ cum hâc ad omnes detruduntur
partes, ut posteà delatis ad uterum & vicina viscera, dolores
tūm in uterò, tūm intestinis crassis utero admodum vicinis,
distendentes & inflantes excitentur. Ejusmodi eventum pe-
riculi plenum ab esumelonum, uvarum & malorum perfico-
rum adducit *Loyse Bourgois lib. obfet. part. 2. cap 39. § 40.* Meritò
itidem hîc locum invenit observatio *Excell. D. Wedelii, Patroni*
ac Preceptoris mei quovis tempore sanctè colendi, dum vocatus est ad
puerperam nobilem dolores post partum tribus diebus Domi-
nicis recurrentes expertam ab esu cancrorum. Quale quid
& nos observavimus ante biennium, fœminam primariam pu-
erperam dolores talismodi passam quoties usu carnis delecta-
retur, ut scèpè convulsivi motus subsequi viderentur.

De Potu eadem potest esse ratio, quatenus cerevisia non
benè fermentata nec defecata, plùs justò vel dulcior, vel crassior,
vel ad aciditatem vergens in usum vocatur. Haud dissimile
judicium ferendum de *Vini* potu, si gravida indulserit potui
vini acidioris & recrementis *Fræcis* feculentiisque aliis adhuc
scatentis. *Mustum* in primis solùm sufficit ex ratione dictâ ad
producendas flatulentias, obstrunctiones & humorum in cor-
pore contentorum alterationem, quas & alias indè noxas re-

sultare notavit **Sennert**. *Prax. Med. lib. 3. part. 2. sect. 2. cap. 7*
 §. XIII.

Motus & quies sive excedant, sive deficiant, hinc notam merentur. Uti enim motus nimius abortus pater facile existere potest; ita quies nimia, ut & vita sedentaria teste *Roder. à Castro de Nat. Mul. lib. 4.* partum gignit difficultem, variis stipatum satellitibus, secundinas utero firmius annectit, & humores intra involucra foetus contentas viscosiores reddit; Quinimò per nimiam quietem spiritus obnubilantur, ac iisdem torpor inducit, qui sœpè pro causa sufficit, ut humiditates excrementiæ & superfluæ per debitam transpirationem non excutiantur. Accedente vero motu nimio, sanguis magis rarefit, ut hinc merito reprehendantur puerperæ, si inquietudini & jactigationibus se dedant, cum etenim hoc modo corpus varie volvetur, in aprico est, tūm ipsum uterum, qui nondum ad se rediit & merito sentinæ malorum nomen reportat, tūm lochia retenta in excretione suâ facile impediri, indeque noxam redundare, imò sœpè febres & alios morbos, qui ex sanguinis perturbatione oriri solent, initium sumere posse.

§. XIV.

Eadem ferè de *Somno ac Vigiliis* prædicari possunt. *Somnus* enim ut alias totius corporis audit refectorium, ita excedens præprimis gravidis & puerperis hoc loco infaustus est, si quidem corpus frigidum, impurum & variis humoribus pravis obnoxium reddit; hinc sanguis hisce quisquiliis & serofitatibus abundans, torpescit, viscedinem consequitur, & ad varias noxas inferendas aptatur. De *Vigiliis* vero contrarius patet modus; cum somnus humiditates cumulet, ita vigiliæ etiam alibiles maximeque necessarias absumunt, undè sero blando dum sanguis privatur, corpus vel exsiccatur, vel particulæ fære incenduntur, ut indè haud difficile sanguinis resultet acrimonia, quæ sola pro dolorum hactenus à nobis explicatorum fomite non indignè, ut ex supra allatis patescit, haberi potest. Adde, quod in statu magis aucto juxta *7.apb. Hipp. 8. vigilias convulsiones & deliria, habituato ut plurimum mālo, sequantur.*

§. XV. An-

§. XV.

Animi Pathemata adducimus, memores affectibus animi tantam inesse potestatem, ut non solum corpus varie immutare; sed & ipsos spiritus animales vel in motum citare, vel retardare & obnubilare valeant. Quod, ut reliqua sicco pede prætereamus, iram, tristitiam & terrorem efficere patet, undè sœpè abortus causa emergit, sanguinisque circulus impeditur, quare & ad productionem dolorum post partum promptè (quod pluribus demonstrari possit observationibus) facere valent. Vid. *Rod. à Castro l.c.*

§. XVI.

Denique *Excreta* & *Retenta* locum sibi poscunt. Si enim alvus tempore ingravidationis fuerit magis adstricta, nec voto, ceu decet, respondeat, biliosa faburra colligitur, ut indè tum sanguinis turbetur massa, tum flatuum augeatur proventus. Excreta verò nimia, si diarrhoea gravidis & puerperis superveniat, calorem depauperant, simulque uterus ad excretionem stimulant.

§. XVII.

Differentiam dolorum post partum *triplicem* metimur. (1.) *ratione subjecti* seu loci affecti. Ubi vel veros, vel nothos deprehendimus. Veri proinde sunt, qui propriè uterus affligunt, ideoque inferiora magis infestant: Nothi verò, qui exacerbationes suas exferunt in intestina, mesenterium, partesque connexas; adde, quod superiora petant, tensiones circa umbilicum producant, similesque ferè iis sint doloribus, quos patiuntur mulieres in menstruorum difficultate. Vid. *Sennert. Prax. lib. 4.* (2.) *ratione temporis*; *alii* enim sunt continui, *alii* recurrentes & recidivantes. Hi ut plurimum à sanguinis crassitate & grumositate ortum ducunt, ut vult prælaudatus *Sennertus l.c.* Cui quoque assentitur *Rod. à Castro loc. cit.* *Riverius Prax. Med. lib. 15. cap. 23.* dum enim sanguis exitum molitur, crassior factus vasorum tensione dolores parit, qui cessant post excretionem, donec aliis eadem tendat egressurus sanguis, præsertim si causa externa vel error diætæ superveniat, qualem observationem

Excell.

Excell. Wedelii de doloribus post partum recurrentibus §.12 adduximus. (3.) *ratione causarum variarum*; de quibus hâc vice nihil dicturi benevolum lectorem tum ad causarum explicationem, tum signorum diductionem alegamus. (4.) *ratione aliorum morborum*, ita à mensium difficultate discrepant, quod non consuetô menstruali tempore, nec omnibus, sed solis puerperis magis vel minus dispositis, contingant.

§. XVIII.

Diagnosin adducturi, illam desumimus (1.) à loco affecto, quem statuimus infimum ventrem, eâ præprimis regione, ubi uterum situatum novimus, quod & exprimere conatur Rod. à Castro loco sœpius allegato, dum ait: Acerbissimos dolores post partum in ventre inferiori & à renibus in mollitudinem & inguina puerperis succrescere, quale quoque Plateri de doloribus ventris p.520. & 521. est effatum, qui dolorem post partum observavit circa lumbos, dorsum & infimum ventrem. Dolores verò si sint morbi, de quibus §.17. tensio magis adeat circa hypochondria & umbilicum, ubi intestina à flatibus contentis cruciantur. vid. Sennert. p.465 quos tamen juxta Excellentissimi Viri mentem puerperæ ipsæ facile discernere possunt. (2.) à tempore; Si existant spurii, quâvis occasione, quovisque tempore, ubi copiosior flatum est proventus, invadere valent; non autem si veri, nisi post partum. Quo tempore poste à dolores ejusmodi duorum aut trium, sœpe etiam plurium (si manus malum subsit) dierum spatio per intervalla exacerbantur, sic, ut fœminæ anhelitum comprimant, & videantur quasi aliud ejicere velle fœtum. Addit præludatus Sennertus pro majori signorum explicatione, habere se dolores post partum non aliter ac partûs dolores veros, imò esse dolores partus continuatos, ubi aliquis quoque fœtum expellendi conatus puerperas circa imum ventrem adhuc cruciat. Ex quibus signa & ratione loci affecti, & temporis clara censemus. (3.) à causis. Variante verò causâ, variant signa & phænomena, quæ cum plurima sœpe sint, tum ad lectum ægræ provocamus, tum ad Autorum lectiones benevolum Lectorem remittimus. Hanc legi

legi meretur *Mercatus*, *Sennert*, *Rod.*, *á Castro*, *Sylvius* & alii. Nos flatus solummodo hic visuri Riverii sequimur diagnostin, si, *inquietis*, à flatu dolor oriatur, ille magis est vagus, & plures ventris partes occupat, ut & rugitus in abdomine observantur.

§. XIX.

Prognosis verò investiganda variat pro ægræ statu, viribus & morbi impetuositate. Quæritur hic: *An dolores post partum aliquando sint salutares?* Sunt sanè nonnulli, qui affirmant, eosdem proficuos accidere, quatenus nempe lochia retenta ad exitum invitentur, siquidem patet post dolores exantlatos exire sanguinis partem. Quorsum forsan respexit *Riverius*, qui dolores talismodi non periculosos, molestos tamen prædicat. Aliis *negativa* placet sententia noxiōs eosdem putantes puerperis, cùm hâc ratione uterus & partes vicinæ laceſſitæ ac irritatæ plenarium non raro consensum post se trahant, ut non tantum inquietudo, febris, convulsiones imò mors ipsa sequatur. *Noſtra* si expetatur mens, utramque, si rectè spectetur, sententiam suo modo stare posse pronunciamus. Incongruum enim foret, dolores hosce tanquam maximè noxiōs nullo habito respectu proclaimare, cùm indè non leve puerperis ſœpe emanet commodum, si lochiorum urgeat copia; Si verò status puerperæ aliud ſvadeat, fluxus vel fiat diuturnior, vel doloribus increbescientibus inhibeatur, ita ut citra excretionem persistant dolores, tantum abeft, ut tales non noxiōs dicamus, (de quibus noſter ſermo,) cùm præftò sit inquietudo, virium dejectio, convulfivi motus, deliria cum febre & alia ſymptoma, quibus vires puerperæ impares existunt. Hinc optimè quadrat illud Sylvianum, citò nempe ferendum auxilium, si enim negligantur in principio, exitum ſequi dubium.

§. XX.

Curationi demùm manum admovere necessarium eſt, quam tripliciter instituendam putamus; (1.) vias aperiendo & laxando; (2.) ſanguinem congrumatum attenuando &

C

tem-

temperando; (3.) flatus discutiendo & removendo. Hæc ut in actum deducamus, præsidia ex triplici fonte de promenda venient. Esto igitur ex *Fonte Chirurgico Vene sectio*, quam, si vires & reliquæ circumstantiæ concesserint, sanguis que tam quantitate & qualitate, quæ motu peccet, in saphænâ insti- tui poterit, undè eandem ac in mensium obstructione promit- timus medelam, siquidem hæc ratione sanguis ventilatur, gru- mescientia tollitur, motusque restituitur ordinarius, de quo venæ sectionis usu passim vid. Autores. Non defunt vero, qui præsidium hoc in dubium vocare audent, crepantes, post par- tum eximiam sanguinis excerni quantitatem, nullamque ve- næ sectionis adesse indicationem, imò remedium esse huic sta- tui planè improportionatum & incongruum; quibus tamen respondemus, non promiscuè sanguinis detractionem esse evadendam, nec si lochia ritè fluant, sed cum hæc substiterint & dolorum à nobis explicatorum causa existant, quæ non com- modiori auxilio, nisi V.S. junctis simul sanguinem resolven- tibus, tolli potest. Quod si ægra abhorreat, *cucurbitæ* fe- moribus & suris applicentur, pro aliquali derivatione & san- guinis *sædæ* solutione. Majorem tamen opem ferent, *Frictiones*, quæ si pannis asperis fiant, sanguinis & feri sub- sistentis excitatur motus, quo sic lochiorum promoteatur profluviū & dolorum cœlent insultus. Addit *Riverius Pmx.* *Med. lib. 15. cap. 23. Ligaturas*, ut venter pueræræ fasciâ leniter constringatur, quo uterus subsideat, & lochiorum hæc ratio- ne promoteatur effluxus.

S. XXI.

Ex *Pharmaceuticis* producimus aperientiæ, paregorica, carminativa, nervina, quibus omne punctum quæm facillimè absolvi potest. *Purgantibus* nullus fere hæc concedi posse vi- detur locus, nisi sint *mitiora* nec non alvi diutina ad strictio- excrementorumque duriorum retentio urgeat. Convenient *Digestiva* ex *cremor.* & *crystall.* ♀, ♀ *plat.* pulv. ex *crystall.* ♀, ♀ *plat.* & *plat.* & *plat.* *c. 50 anis. fæniculi.* His jungatur, *decoct. fol. senn. 6.*
prunis.

prunis vel passulis. R ♂ purgans, R ♀ ri, elix. PP. purgans, sirup. de rieborio c. rhabarb. de manna laxativus, rosar. solutivus, anima rhabarb. rhababarum ipsum, alioe rosata, violata. &c. A deasinois plane abstinentium; eorum vero loco Clysteribus tuto uti possumus, quibus adhibitis, cum loco & excernendis sint aptiores, maiorem concipimus operationis spem, si concinnentur ex herb. s. emoll. artemis. meliss. puleg. beton. flor. chamomill. rom. vel vulg. sambuc. melilot. rad. althea. fenicul. lil. alb. sem. lini, fænigr. agar. troch. ♂ olivar. amygdal. lil. alb. verbasci, hyperic. ruta, chamomill. lini &c. Forestus lib. 28. Obser. 81. clysterem adhibet ex decoct. flor. chamom. & artemisia c. jure galli. Huic similem describit Timæus à Guldene Klee lib. 4. cas 30. Enemata enim tum uterinis, tum cephalicis & carminativis maritata, insigne emolumentum afferunt, tum alvum lubricando, feces educendo, tum uterus ad excretionem stimulando. Quicquid namque in utero est, intestinorum vicinitate lenitur & attenuatum facilius expellitur, ac viæ patentiores redduntur.

§. XXII.

Diaphoretica in usum vocata, attenuant, incidunt, grumositatem sanguinis resolvunt, eundemque fluxilem reddunt, ut commodius è corpore relegari possit. Huic scopo imprimis satisfacit □ chærefolii, cui insignes passim tribuuntur virtutes. Quæcunque igitur sanguinis grumos disjiciunt, locum hinc merentur; v.g. ♂ diaph. corall. rubr. lap. ♀. bezoar. min. ♂ na. flor. ♀, pulv. absorb. Wedel. succinata. Mist. simpl. & bacc. samb. ceras. nigr. bezoard. theriacal. R bezoar. Mich. Rolf. Wedel. pulv. bezoard. Sennert. Rolf. □ sigill. unicorn. fossil. Decoct. herb. thee. Si à secundinarum adnascentiâ dolores orti, dentur inter alia borax Venet. eff. croc. & myrrh. juscula probè crocata, secundina humana, myrrha &c. Item pro ratione sternutatoria.

§. XXIII.

Optime instar omnium se gerere solent *Carminativa* uterini mixta, quæ in doloribus post partum insignia & nobilis-

sima sunt, siquidem prospiciunt tam malo intestina vexanti, quam uterum solantur, qualia sunt ~. cort. citri & aurant; ~ zedoar. theriacal. menthae essentificatus. pulv. zedoar. cum vino, quem miris extollit laudibus Simon. Pauli Q. B. p. 227. spec. diacymini, diag. alang. bals. embryonum, Apopl. ▽ carminat. Schröd. Dorncrell. ▽ meliss. pulleg. eff. carminat. Wedel. rorismar. succini; castor. elix. uterin. Theriaca denique ipsa, philonium rom. Videndum tamen, ne calidioribus scepius propinatis massam sanguineam incendamus, indeque febri ansam demus. Similiter naturæ suppetias ferunt. Pulv. epilept. March. castor. asa fætid. ♂ nat. & ♀ nat. spec. di- ambr. diamosch. magist. corall. perlari. specif. cephal. &c.

Secundina humana præparata imprimis h. l. æstimanda, quæ ferè specifi nomine militare potest, hâcque ad miraculum dolores post partum oborientes sedantur. Vid. *La Commare del Scipione Mercurio*. p. 606. Si status urgeat gravior, malum sit contumax & dolor propinata eludat ad *Opiata confugiendum*, dando vel magist. anod. vel pilul. anod. vel laud. opiat. &c.

§. XXIV.

Tópica tandem svademos, siquidem his interdum plus proficimus, quam internis pluribus, quod & hic per experientiam notissimum est.. Adhibenda itaque erunt, decocta, fôtu, unguenta, cataplasma, fæculi & demum emplastr. Si venter induretur ex obstruktione flatulentâ, fol. rorismar. coqu. in vino & calidè applicentur, quod ceu euporiston inter alios commendat *Crato Consil. 40. lib. 8.* *Forestus* magnâ cum laude usus est solâ flor. chamomill. decoctione in cerevisiâ, quâ dolores felicissimè expugnavit.. Huic fini inservire possunt omnia emollientia & carminativa, ut fol. flor. ♂ md. alth. herb. matricar. meliss. cala- menth. fol. laur. malvæ, verbasci, branc. ursin. flor. lil. alb. meliloti, sem. lini, hyosc. carv. cumin. dauci, anisi. Lac.. Ex quibus adornari possunt tûm decocta, tûm fôtu & cataplasma. vid. Roder. à Castro p. 469. & Sennert. l.c. p. 466. Linimenta & Unguenta consti- tuunt; axungia humana, castor. ♂ scorp. castor. hyper. chamomill. rom. rutæ, hyosc. linar. verbasci, ungu. dialtb. butyrum insulsum. ♂ anisi..

*anis. Qt. cumin. carvi, quæ tamen refractè misceantur. Omentum
vervecis calidum modo ex animali detractum ventri applicetur;
quod nec hîc sine fructu futurum scribitur. Emplastrum admo-
veantur de melilot. bacc. lauri. Crato consil. lib. 5. consil. 40. seqq.
habet: Si tormina sentiantur à partu, fiat emplastum de Galba-
no & inungatur venter. de matricaria, ventrique imponatur,
It. ova ad duritatem coquantur & vitelli contundantur cum nuc-
cum in formâ emplastry applicentur. Prodest & cepas tostas
cum vitello ovi contundere; admistâ etiam althea. Hactenùs
ille. Riverius parat emplastrum ex Galbano, asa fœtida & pauxillo
moschi. Quæ cum facile imitanda, adduxisse sufficiat. Sac-
culi ex fol. & flor. carminativis, cephalicis, uterinis, quæ vid. in præ-
cedentibus, adornentur; additâ rad. zedoar. angelic. summ. lupuli,
bacc. laur. juniper. sem. anis. fenicul. carvi, cumini. anthophyll. & aliis,
quæ apud Autores videri possunt, nec opus eorundem lon-
gam apponere seriem. Tâlismodi sacculi parati, calidè
abdomini priùs linimentis & unguentis probe illito applicen-
tur, quibus sœpe tota curatio perficitur; Cùm paregoricis his
tùm sanguis congrumatus, tûm flatus in utero & intestinis
stabulantes disjici possint, undè insperatus sœpe cernitur cum
emolumento effectus..*

§. XXV.

Addimus ultimò Dietam; Ut verò patiis plurima com-
pleteamur, provocamus ad gravidarum regimen, quod cœte-
ris paribus merito hûc facit. Vitandus enim est Δ crassus,
nebulosus, frigidus & impurus, unde puerpera lecto & hypocausto
calefacto sit contenta, intempestivamque aëris studiose ca-
veat admissionem, ne recidivæ incurrat metum. Cibus sit te-
nuis, boni succi & facilis eoztu; nec frigidus, ut pisces; nec facile fer-
mentescibilis, ut fructus horarii, quo inde chylus laudabilis &
sanguis emergat purus, à visciditatibus liber. Par ratio est
de Potu, qui caveatur frigidus, sitque bene fermentatus, bene-
que defecatus. Vinum in primis novum & mustum fugiat, ne
fermentatio à particulis variis admixtis excitetur, indeque ma-
lum contrahatur. Quò pertinent flatulenta alia summopere
præcavenda..

Somnus

Somnus & Vigiliae moderamine certo gaudeant. Ad quietem potius inclinet, quam motum fortiorum. *Animi parhematis* subiecta non sit. *Excretorum* debite se habeat depositio, ne inde mali seges propullulet. Pro *preservatione* porro sumatur cochlear i. vel ij. *v* *embryon. cinam. cyd. borag. morsuli* confortantes, *conf. diamarg.* quam *Forestus* laudat, & alia *analeptica* tam alimentosa, quam medicamentosa, quæ pro reducendis viribus apta sunt. Sic speramus ægram non solum feliciter curari, sed & à recidivâ studiose præservari posse; pro quo beneficio

SUMMUS LAUDETUR ARCHIATER.

Pes erat emissò vitales pondere in auras
corpus in antiquum posse redire decus.
Ast repetunt ignes, repetunt per-
sæpe dolores,
Ut facibus videoas, denuo mem-
bra quat. (quietem,
Tu reparas fessis magnâ cum laude
unde Tibi Phœbus præmia opi-
ma parat.

Clariss. Dn. Doctorando auspiciatissimos studio-
rum honores ac successus precor

Georg. Wolfgang. Wedelius, D.

Tor-

23. cu
Orminibus diris liberata
puerpera dicit:
Hic DOLOR ex partu sit Ti-
bi dives HONOR.
Quod etiam ex animo vovet
P R A E S E S.

Maxima spes patriæ, non in-
fima gloria Hygeiæ,
GERBERE, Aonii pulchra
corona chori,
Ingenii documenta Tuidum ponis
acuti. (Tibi.)

In cathedra Medica, gratulor, ecce!
Piessa Tui, Dilecte, legas vestigia
Patris, (feras.)

Atque Tuæ Patriæ commoda mille

Quibus Nobiliss. atq. Clariss. Dno Doctorando, Fau-
tori atque Amico honoratissimo, inquilino ha-
ctenus suo & convictori exoptatissimo, de egre-
gio hocce Inaugurali specimine animitus gra-
tulari voluit debuit

Joh. Hadrianus Slevogtius, Med. D.

Hoc.

Hoc unico

Nobilissimo atque Clarissimo

**DN. CHRISTIANO FRI-
DERICO GERBERO,
ZITTANO,**
Medicinae Doctorando,

*Amico honoratissimo, Fautori dilecto,
publicè pro Licentia disputanti:*

DAt Galenus opes, dant præmia digna labores;
Is dabit & latus præmia pulchra feres.

gratificari & voluit & debuit

Johannes Fridericus Glynz / L. J. Ddus,
& Advoc. Juratus.

Quod felix, faustumque TIBI sit & utile,
FRATER,

Quod Patri lætum sit, Patriæque tuæ!
Scande Galenorū nostrorum Rostra,

capillum

Cingere quo lauru Phœbus Apollo queat.

Sic ego, macte, canam, summos grata bōr honores,
Quos animi dotes promeruere tui.

*Hisce paucis Fratri suo dilectissimo
applaudere debuit*

Johannes Fridericus Gerberus, LL. Stud.

• (o) • • (o) •